

MOTIVACIJA I NAVIKE PIJENJA ALKOHOLNIH PIĆA ADOLESCENATA GRADA DUBROVNIKA

SAŽETAK

Pijenje alkoholnih pića kod adolescenata jedan je od najvećih javno zdravstvenih problema mladih u svijetu. Istraživanja provedena u Republici Hrvatskoj također potvrđuju značajnu raširenost ove pojave kod srednjoškolaca s podatkom da je gotovo 92% mladih do 16. godine kušalo neko od alkoholnih pića. Cilj ovog istraživanja bio je istražiti pojavnost i motivaciju za pijenjem piva i drugih alkoholnih pića kod učenika srednjih škola grada Dubrovnika s obzirom na različita sociodemografska obilježja. Također, u radu je istražena motivacija srednjoškolaca za pijenjem piva, kao i razlike s obzirom na spol. U istraživanju je sudjelovalo 789 učenika drugih i trećih razreda srednjih škola s područja grada Dubrovnika. Rezultati su pokazali kako je 92% adolescenata probalo neko alkoholno piće. Veći postotak učenika u odnosu na učenice je konzumirao pivo i vino, a kada je riječ o žestokim alkoholnim pićima, učenici i učenice su jednaki. Učenici strukovnih, osobito trogodišnjih strukovnih škola, konzumiraju više alkoholnih pića od učenika iz gimnazija. Kada je u pitanju veza između konzumacije alkoholnih pića kod adolescenata i njima bliskih osoba, pokazalo se da je konzumacija alkoholnih pića veća kod

Prethodno priopćenje
Primljeno: ožujak, 2020.
Prihvaćeno: prosinac, 2021.
UDK: 316.628:613.81-053.6
DOI 10.3935/ljsr.v28i1.364

Silva Capurso¹
orcid.org/0000-0002-5435-9030

Hrvatska radiotelevizija, Zagreb
Opća bolnica Dubrovnik
Poliklinika za zaštitu mentalnog
zdravlja djece i mladih

Ključne riječi:

adolescenti;
alkoholna pića;
motivacija;
pijenje;
pivo

1 Silva Capurso, dipl. novinar, Poslijediplomski student Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu, mail: silvacapurso@yahoo.com

adolescenata ako i njihovi vršnjaci (bliski prijatelji i partneri) piju. Također je utvrđena povezanost između pijenja adolescenata i roditeljske konzumacije piva. Najčešći izvori motivacije za pijenjem piva su zabava i opuštanje od svakodnevnih briga, najčešće piju kada se osjećaju sretno i kada im je dosadno, a pije ove vrste pića povećava im raspoloženje i doprinosi osjećaju opuštenosti. S obzirom na dobivene rezultate, istaknuta je potreba za provođenjem znanstveno utemeljenih programa prevencije pijenja te promocije mentalnog zdravlja srednjoškolaca. Također je istaknuta važnost uključivanja roditelja u preventivne programe, uloge zajednice u promociji zdravih stilova života mladih te organiziranja konstruktivnih načina provođenja slobodnog vremena i zabave za mlade.

UVOD

Pijenje alkoholnih pića kod adolescenata jedan je od najvećih javno zdravstvenih problema mladih (Newes-Adeyi i sur., 2007.). Adolescenti koji konzumiraju alkohol imaju veće zdravstvene rizike u odnosu na vršnjake koji ga ne piju, skloniji su društveno neprihvatljivom ponašanju, te su u riziku za kasniji razvoj ovisnosti o alkoholu (Grant i Dawson, 1997.; Kono i sur., 2002.; Spear, 2002.; Nikolić, 2004.; Higson i Zha, 2008.). Budući da je mozak u razdoblju adolescencije još uvijek u razvoju, pijenje alkohola može izazvati brojne nepoželjne posljedice: smanjenje pažnje, probleme s učenjem na verbalnoj i vizualnoj razini, kao i smanjenje kognitivnih sposobnosti (Nikolić, 2004.; Spear, 2018.). Adolescenti koji piju nerijetko imaju probleme u ponašanju, kao i rizična ponašanja, uz porast anksioznosti i impulzivnosti. Skloniji su rizičnim seksualnim odnosima, nasilnom ponašanju, kriminalitetu, ozljedama i konzumiranju ilegalnih sredstava ovisnosti (Nikolić, 2004.; MacArthur i sur., 2012.; Spear, 2018.). Vodeći uzrok smrti kod adolescenata su prometne nesreće na motociklima, dok je 20% nesreća uzrokovano konzumacijom alkohola (Bonnie i O'Connell, 2004.).

Pijenje alkohola kod adolescenata u Republici Hrvatskoj

Pijenje alkohola u Republici Hrvatskoj je društveno prihvatljivo, a adolescenti su prvo alkoholno piće nerijetko kušali upravo unutar obitelji (Nikolić, 2004.; Torre, 2015.) ili s vršnjacima iz znatiželje i zabave, želeći se bolje uklopiti u društvo te se oraspoložiti (Torre, 2001.; Sakoman, 2002.; Kuzman, 2014.). Prema podacima posljednjeg ESPAD-ovog istraživanja (ESPAD, 2020.), koje se u europskim zemljama provodi od 1995. godine svake četiri godine, u Republici Hrvatskoj 2019. godine 90% adolescenata je do svoje 16. godine barem u jednoj prilici pilo alkohol. Ovo je istraživanje provedeno među adolescentima u dobi od 16 godina u 35 europskih ze-

malja, te je pokazalo da je u Republici Hrvatskoj barem jednom u životu alkohol pilo 90% adolescenata i 89% adolescentica. Od 1995. do 2015. u Hrvatskoj je zabilježen trend porasta broja adolescenata koji su barem jednom u životu pili alkohol, dok je prosječno u europskim zemljama zabilježen trend manjeg broja adolescenata koji piju.

Podatci iz 2020. godine ukazuju na 2% smanjenja broja adolescenata koji su do 16. godine kušali alkohol u Republici Hrvatskoj, međutim i dalje smo šesti u Europi po broju adolescenata koji su kušali alkoholno piće do 16. godine. Adolescenti u Hrvatskoj šesti su u Europi i kada je riječ o *binge drinkingu*, piju više uzastopnih alkoholnih pića. Podaci su jednaki u usporedbi s četiri godine ranije kada je nađeno da 45% adolescenata pije više od 5 alkoholnih pića uzastopno. Prema podacima posljednjeg ESPAD-ovog istraživanja iz 2020. godine, 61% adolescenata i 54% adolescentica pilo je u posljednjih 30 dana, adolescenti češće u 7,9 prigoda, a adolescentice u 5,5 prigoda. Prema podacima, najčešće se piju žestoka pića (36%) i pivo (33%).

Istraživanje »Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi« koje Svjetska zdravstvena organizacija provodi svake četiri godine u 50 država svijeta, provedeno 2017./2018. (HBSC Study, 2020.) ukazuje na podjednak trend pijenja kod adolescentica s 13 godina u posljednje četiri godine. Prema posljednjem istraživanju, 10% adolescentica alkohol je kušalo barem jednom u životu (u odnosu na istraživanje 2013./2014. kada ih je prvi put do 13. godine alkohol pilo 9%). Kod adolescenata je vidljivo smanjenje pijenja, posljednje istraživanje ukazuje na 22% adolescenata koje je alkohol kušalo do 13 godina, dok ih je četiri godine ranije bilo 28%.

Rezultati »Istraživanja o rizičnom ponašanju učenika u Dubrovačko-neretvanskoj županiji«, provedenog 2016. godine među adolescentima srednjih škola ukazuju na to da je pivo najčešći odabir za pijenje kod adolescenata. Adolescenti u ovoj županiji u prosjeku konzumiraju pivo značajno više od adolescentica. Adolescenti i adolescentice mlađi od 14 godina najčešće su birali pivo – adolescenti u 51,8% slučajeva, a adolescentice u 34,2%. Postotak adolescenata koji piju pivo nekoliko puta mjesečno, tjedno ili svakodnevno, ovisno o razredu koji pohađaju, je od 33 do 68% (Bezinović, 2016.).

Rizični čimbenici za razvoj pojave pijenja alkohola kod adolescenata

Brojni rizični čimbenici utječu na pojavu pijenja kod adolescenata: genetski, sociodemografski, okolinski, kulturološki, obiteljski i vršnjački (Rathus, 2000.; Jukić, 2006.; DrugInfo Clearinghouse, 2008.; Rozin i Sanson Zagone, 2012.; Kuzman, 2014.; Torre, 2015.). U posebnom riziku su adolescenti koji imaju: genetske predispozicije za pijenje, fizički su i/ili seksualno zlostavljani u ranom djetinjstvu, odmalena su izloženi alkoholu ili su svjedočili problemima s alkoholizmom od strane uže ili šire obitelji,

pokazivali su probleme u ponašanju u školi u ranom djetinjstvu, postizali su lošiji školski uspjeh, teškoće u razvoju ili su bili izloženi pretjeranom kriticismu roditelja ili skrbnika (Newbury-Birch i sur., 2009.; Kuzman, 2014.).

Vršnjački utjecaj se u dosadašnjim istraživanjima pokazao kao značajniji prediktor pijenja kod adolescenata od roditeljskog utjecaja. Tako neki autori ukazuju na vezu između stresa u školskom okruženju i vršnjaka koji piju s adolescentima koji konzumiraju alkohol (Beck i Treiman, 1996.). Stavovi roditelja prema pijenju alkohola nisu uvijek prediktivni čimbenik za pojavu pijenja kod adolescenata, dok su se stavovi vršnjaka pokazali značajnim, više su pili adolescenti čiji su vršnjaci bili skloniji pijenju alkohola (Ary i sur., 1993.). Međutim, roditeljski nadzor i negativan stav prema pijenju alkohola prema nekim autorima u vezi su sa stavovima adolescenata prema pijenju. Adolescenti čiji su roditelji imali uvid u utjecaj vršnjaka i izlaske adolescenata manje su pili od svojih vršnjaka koji nisu bili izloženi takvoj kontroli, a uočene su i razlike u pijenju kod adolescenata kada je riječ o roditeljskom stilu odgoja, kao i razlike u stavovima o pijenju kada je riječ o ocu ili majci (Bogenschneider i sur., 1998. Beck i sur., 1999.; Barnes i sur., 2000.; DiClemente i sur., 2001.). Prema nekim autorima, roditeljski nadzor ima efekte i do kasne adolescencije (Wood i sur., 2004.). Drugi autori pronalaze da je efekt roditeljskog nadzora najveći kada je riječ o adolescenticama (Fletcher, Darling i Steinberg, 1994.), dok su adolescenti skloniji pijenju alkohola ukoliko im piju i roditelji (Yu, 2003.).

Teorija socijalnog učenja objašnjava ponašanje adolescenata u odnosu na bliske osobe – roditelje i vršnjake koji imaju važnu ulogu u razvoju adolescenata kroz opservaciju, imitiranje i usvajanje određenog ponašanja (Nabavi, 2012.). Teorija socijalnog učenja tako podrazumijeva okolinski poticaj za određeno ponašanje, socijalni stimulans, pozitivan odgovor okoline i nagradu, odnosno pozitivnu reakciju na određeno ponašanje (Michie i sur., 2014.), što u slučaju pijenja alkohola kod adolescenata i pozitivnog poticaja od strane okoline (roditelja i vršnjaka) može objasniti učestalije pijenje kod adolescenata.

Reklamiranje alkohola i piva

Povezanost s pijenjem alkohola u adolescentskoj dobi, uz roditelje, vršnjake i zajednicu, pokazuje i reklamiranje alkoholnih pića (Alcohol Advertising and Youth, 1999.). Većina država Europe i Europske unije dopušta djelomično reklamiranje određenih alkoholnih proizvoda. U Hrvatskoj reklamiranje alkoholnih pića nije dopušteno putem televizije. Zakon o medijima (2004., 2011., 2013.) među pravima i obvezama nakladnika pod točkom 5. Oglašavanje, članak 20. navodi: »Nije dopušteno oglašavanje oružja i streljiva, pirotehničkih sredstava, duhana i duhanskih proizvoda, lijekova i medicinskih postupaka koji su dostupni jedino na liječnički recept te droge, alkohola i alkoholnih pića, osim ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.«

Pravilnik o pivu (2007., 2008., 2011.) u članku 94. stavak 2. i Pravilnik o pivu i pivu s dodacima (2003., 2004., 2005) članaka 35. stavka 2. pivo svrstava u prehrambene proizvode, pa kao takvo pivo ne podliježe zabrani reklamiranja, kao ostala pića koja sadrže alkohol. Reklamiranje piva nema restrikcija izuzev samoregulatornih propisanih Kodeksom odgovornoga marketinškoga komuniciranja proizvođača piva (2010.) koje je u Hrvatskoj propisala Grupacija proizvođača piva, slada i hmelja. Oglašivači u reklamama pijenje alkohola nastoje prikazati kao dio normalnog ponašanja koje ne izaziva štetne posljedice (Strasburger, 2012.).

Kako ističu Snyder i sur. (2006.), svaki dolar utrošen na reklamiranje alkoholnih pića kod adolescenata povećava konzumiranje alkohola za 1%. Iako adolescenti uključeni u navedeno istraživanje tvrde kako ne vjeruju svim porukama koje im upućuju oglašivači alkoholnih pića, značajan broj ih smatra da su njihove poruke vjerodostojne – 89,9% ih vjeruje da će se sjajno provesti ako piju, 64,9% ispitanika osjeća se sigurnije u sebe ako pije, a 69,8% vjeruje da će se uz pijenje alkohola bolje uklopiti u društvo. Vezano uz reklamiranje piva, Gentile i sur. (2001.) navode kako su adolescenti najviše znali o vrstama piva čiji su proizvođači trošili najviše novaca na reklame. Tim su vrstama piva davali prioritet, najradije i najčešće su ih pili te su im bili najvjerniji kao brandu. I istraživanje utjecaja promocije pijenja piva na mlade u Hrvatskoj na populaciji splitskih srednjoškolaca (Glavaš i Rumboldt, 2014.) povezuje pijenje piva s popularnosti reklama za pivo. Većina sudionika u istraživanju izrazila je pozitivan stav prema reklamama za pivo.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE

Cilj ovog rada bio je istražiti pojavnost i motivaciju za pijenjem piva i drugih alkoholnih pića kod učenika srednjih škola grada Dubrovnika s obzirom na različita sociodemografska obilježja.

Problemi i hipoteze

S obzirom na postavljeni cilj, definirani su sljedeći istraživački problemi s pripadajućim hipotezama:

P1. Opisati navike pijenja kod učenika i učenica srednjih škola grada Dubrovnika.

S obzirom na eksplorativnu prirodu ovog istraživačkog problema, za nju nije postavljena hipoteza.

P2. Ispitati razlike u navikama pijenja kod učenika i učenica srednjih škola s obzirom na spol, vrstu škole i pijenje piva njima bliskih osoba.

H2a: Učenici češće i više piju alkoholna pića u odnosu na učenice.

H2b: Učenici i učenice u trogodišnjim strukovnim školama češće i više piju alkoholna pića u odnosu na učenike i učenice u četverogodišnjim srednjim školama.

H2c: Učenici i učenice čije bliske osobe konzumiraju pivo češće konzumiraju alkoholna pića od učenika i učenica čije bliske osobe ne piju pivo.

P3. Opisati motivaciju za pijenjem piva kod učenika i učenica te testirati razlike u motivaciji s obzirom na spol.

S obzirom na eksplorativnu prirodu ovog istraživačkog problema, za nju nije postavljena hipoteza.

METODA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 789 učenika, od čega je 376 (48%) polaznika i 409 (52%) polaznica drugih (52%) i trećih razreda (48%) srednjih škola na području grada Dubrovnika. Obuhvaćeni su učenici devet srednjih škola: Privatna gimnazija ($n = 8$), Biskupijska klasična gimnazija ($n = 35$), Gimnazija Dubrovnik ($n = 148$), Umjetnička škola Luke Sorkočevića ($n = 27$), Turistička i ugostiteljska škola ($n = 183$), Obrtnička škola ($n = 72$), Pomorsko-tehnička škola ($n = 136$), Medicinska škola ($n = 73$) i Ekonomska škola ($n = 107$). U uzorku 121 sudionik (15%) istraživanja pohađa trogodišnju, a 668 (85%) četverogodišnju srednju školu. Prosječna dob sudionika je 16 godina ($SD = 0,757$). Struktura realiziranog uzorka prema demografskim kategorijama i školskom uspjehu, prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1. Demografska struktura uzorka

		N	%
Spol	muški	376	48%
	ženski	409	52%
Škola	trogodišnja	121	15%
	četverogodišnja strukovna	477	60%
	gimnazija	191	24%
Dob	15	156	20%
	16	360	46%
	17	254	32%
	18	15	2%
Školski uspjeh	nedovoljan	13	2%
	dovoljan	22	3%
	dobar	207	26%
	vrlo dobar	387	49%
	odličan	155	20%

Mjerni instrumenti

Za potrebe istraživanja korištena je upitnička baterija koja je sadržavala pitanja o sociodemografskim podatcima učenika te novokonstruirani Upitnik navika i motivacije za pijenjem piva i alkohola.

Sociodemografski upitnik sastoji se od 12 pitanja koja obuhvaćaju osnovne podatke o sudionicima: škola i razred, dob, spol, s kim žive, obrazovanje i radni status roditelja, ekonomski status obitelji te školski uspjeh.

Upitnik navika i motivacije za pijenjem piva i alkohola sadrži 29 pitanja koja procjenjuju motivaciju za pijenjem piva, konzumaciju piva i alkohola (jesu li ikada pili, koja alkoholna pića su konzumirali, koliko su i što pili tijekom posljednjeg izlaska te posljednjih 30 dana, jesu li doživjeli pijanstvo) te naviku pijenja piva i alkohola od strane bliskih osoba. Pitanje jesu li ikada pili razdijeljeno je na tri kategorije: pivo, vino i žestoka pića s dihotomnim (*da* i *ne*) odgovorima. Nakon njega slijedi pitanje koje su prvo alkoholno piće kušali u životu. Odgovori na pitanja koliko su čaša pojedinog alkoholnog pića (piva, vina ili žestokog pića) popili u posljednjih 30 dana i pri posljednjem izlasku, kao i odgovori na pitanja o tome koliko su se puta u životu napili, grupirani su u ordinalne kategorije. Odgovori na pitanja vezana uz motivaciju za pijenje piva bilježe se na skali Likertovog tipa u rasponu od 1 do 5, 1 označava da ih navedeno uopće ne motivira na pijenje, dok 5 znači da ih navedeno jako motivira na pijenje piva. Ovaj skup pitanja može se podijeliti u izravnu motivaciju, osjećaj koji pijenje piva izaziva kod njih i pitanja o raspoloženjima u kojima uobičajeno piju pivo. Primjeri pitanja izravne motivacije uključuju: «*Žeđ*», «*Zabavu*», «*Opuštanje od svakodnevnih briga*». Primjeri pitanja o osjećajima koje pijenje piva izaziva kod njih su: «*Dobro raspoloženje*», «*Veća društvenost*», a primjeri pitanja o raspoloženjima u kojima piju su: «*Kad sam sretan(a)*», «*Kad sam pod stresom*».

Postupak

Odobrenja za provođenje istraživanja zatražena su i dobivena od strane Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te od Dubrovačko-neretvanske županije kao osnivača srednjih škola na području grada Dubrovnika. Učenicima je bila osigurana anonimnost u ispunjavanju upitnika te je istraživanje provedeno u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003.).

Pisanim dopisom elektroničkim putem Upravni odjel za društvene djelatnosti grada Dubrovnika obavijestio je ravnatelje srednjih škola na području grada Dubrovnika o provedbi istraživanja. U telefonskom kontaktu s ravnateljima škola provoditelj

istraživanja dodatno je predstavio istraživanje te im elektroničkim putem poslao sve potrebne suglasnosti i informativne materijale o samom istraživanju, uz zamolbu da obavijeste roditelje/skrbnike i zatraže na roditeljskom sastanku njihov pasivni pristanak za provođenje istraživanja. Unatoč tome što prema Etičkom kodeksu za istraživanja s djecom nije potrebna pisana suglasnost za učenike starije od 16 godina, prije ispunjavanja upitnika učenici su potpisali pismenu suglasnost za sudjelovanje u istraživanju i provoditelj istraživanja posebno je naglasio kako u bilo kojem trenutku mogu odustati od sudjelovanja u ispunjavanju upitnika. Anketni upitnik ispitanici su popunjavali grupno tijekom boravka u školi metodom papir-olovka. Testiranje je provedeno školske godine 2018./2019., a proveo ga je istraživač osobno. Upitnike su ispunjavali svi učenici koji su na dan provođenja istraživanja bili u školi i pristali na istraživanje.

REZULTATI

Navike pijenja piva i alkohola kod srednjoškolaca

Postotak sudionika koji su ikada u životu konzumirali pivo ili neko drugo alkoholno piće prikazan je u Tablici 2.

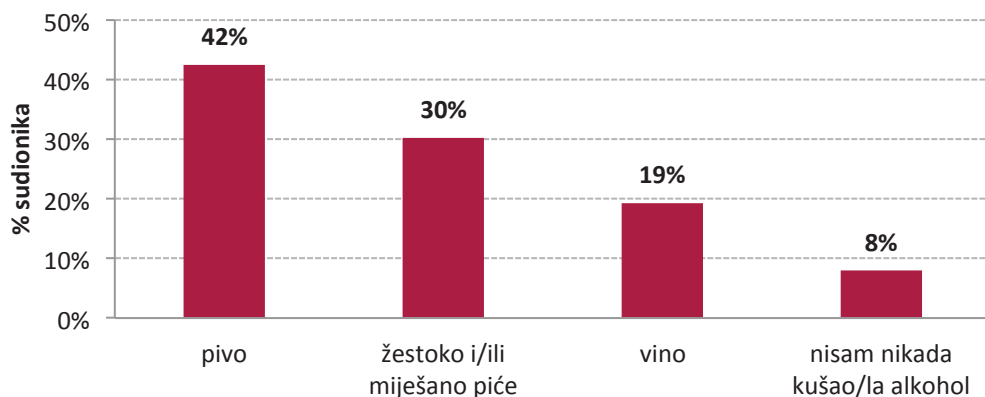
Tablica 2. Vrsta alkoholnog pića koju su adolescenti ikada konzumirali u životu

	N*	% sudionika
Pivo	758	81%
Vino	780	75%
Žestoko piće	785	84%

*Sudionici koji su odgovorili na pitanje

Iz Tablice 2. uočljivo je kako je značajan broj učenika i učenica 2. i 3. razreda konzumirao pivo ili neko drugo alkoholno piće. Čak 81% je već konzumiralo pivo, a 75% vino. Najveći broj učenika konzumirao je žestoka alkoholna pića, njih čak 84%.

Na Slici 1. je prikazan postotak učenika u odnosu na vrstu pića koju su prvo probali u životu.



Slika 1. Vrsta pića koju su adolescenti prvo probali (N = 777)

Evidentno je da kao prvo alkoholno piće među adolescentima prednjači pivo (42%), nakon čega slijedi žestoko ili miješano piće (30%), dok je na posljednjem mjestu vino. Tek 8% učenika i učenica navodi kako nikada nije kušalo alkohol.

Koliko su popili tijekom posljednjeg izlaska i u posljednjih 30 dana te koliko puta su se napili do mjere da bi se osjećali omamljeno, prikazano je u Tablici 3.

Tablica 3. Učestalost i količina konzumiranog piva i alkohola

		N	%
Koliko si čaša piva popio/la tijekom posljednjeg izlaska?	nisam pio/pila	481	61%
	jednu	74	9%
	2-5	134	17%
	5-10	65	8%
	10 i više	29	4%
Koliko si čaša piva popio/la u posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	383	49%
	jednu	92	12%
	2-5	131	17%
	5-10	81	10%
	10 i više	95	12%
Koliko si čaša vina popio/la u posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	493	63%
	jednu	100	13%
	2-5	107	14%
	5-10	46	6%
	10 i više	38	5%

		N	%
Koliko si čaša žestokog pića popio/la u posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	308	39%
	jednu	75	10%
	2-5	164	21%
	5-10	124	16%
	10 i više	118	15%
Koliko puta si se napio/la piva toliko da si se osjećao/la omamljeno/pijano?	niti jednom	539	69%
	jednom	88	11%
	više puta	157	20%
Koliko puta si se napio/la vina/žestokog pića toliko da si se osjećao/la omamljeno/pijano?	niti jednom	275	35%
	jednom	143	18%
	više puta	362	46%

Prema rezultatima prikazanim u Tablici 3., vidi se da 61% srednjoškolaca nije pilo pivo tijekom posljednjeg izlaska. Njih 17% je popilo dvije do pet čaša piva, 9% jednu, 8% između 5 i 10, a 4% 10 ili više. U posljednjih 30 dana 49% srednjoškolaca nije pilo pivo, njih 63% nije pilo vino, a 39% nije pilo žestoka pića. U sve tri kategorije pića, sudionici su tijekom posljednjih 30 dana najčešće popili između dvije i pet čaša. Treba istaknuti i da 22% srednjoškolaca navodi kako je u tom vremenskom razdoblju popilo više od 5 čaša piva, njih 11% više od 5 čaša vina te čak 31% više od 5 čaša žestokog pića. 69% srednjoškolaca tvrdi da se nikada nije napilo piva toliko da bi se osjećalo omamljeno, dok njih 20% tvrdi da im se to dogodilo više puta. 35% njih se nikada nije toliko napilo vina ili žestokih pića, dok se u čak 46% slučajeva to dogodilo više od jednom.

Razlike u navikama pijenja s obzirom na spol, vrstu škole i pijenje piva od strane bliskih osoba

Razlike u vrsti, količini i učestalosti konzumacije piva i alkohola kod srednjoškolaca s obzirom na spol, vrstu škole i pijenje piva od strane bliskih osoba testirane su hi-kvadrat testom.

Tablica 4. Razlike u vrsti pića koju su pili u odnosu na spol

		muški	ženski	$\chi^2_{(1)}$
Pivo	da	87,7%	75,9%	17,98***
	ne	12,3%	24,1%	
Vino	da	80,9%	70,1%	11,99***
	ne	19,1%	29,9%	
Žestoko piće	da	82,6%	86,0%	1,77
	ne	17,4%	14,0%	

**p < 0,001

Prema rezultatima prikazanima u Tablici 4., vidimo da postoje statistički značajne razlike između učenika i učenica u tome jesu li dosad konzumirali pivo ($\chi^2_{(1)} = 17,98$, $p < 0,001$) i vino ($\chi^2_{(1)} = 11,99$, $p < 0,001$). U oba slučaja vidimo da je veći postotak muških učenika koji su konzumirali ova alkoholna pića. Međutim, kada je riječ o žestokim alkoholnim pićima, ta razlika nije prisutna.

Razlike u učestalosti i količini konzumiranog piva i alkohola u odnosu na spol prikazane su u Tablici 5.

Tablica 5. Razlike u učestalosti i količini konzumiranog piva i alkohola u odnosu na spol

		N	Muški	Ženski	χ^2
Koliko si čaša piva popio/la tijekom posljednjeg izlaska?	nisam pio/pila	481	48,3%	73,5%	72,21***
	jednu	74	9,6%	9,2%	
	2-5	134	21,9%	12,9%	
	5-10	65	13,1%	4,0%	
	10 i više	29	7,2%	0,5%	
Koliko si čaša piva popio/la posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	383	33,1%	63,3%	105,09***
	jednu	92	9,7%	13,8%	
	2-5	131	21,2%	12,6%	
	5-10	81	15,9%	5,4%	
	10 i više	95	20,2%	4,9%	
Koliko si čaša vina popio/la posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	493	56,1%	69,2%	24,85***
	jednu	100	13,6%	11,6%	
	2-5	107	14,2%	13,3%	
	5-10	46	9,1%	3,0%	
	10 i više	38	7,0%	3,0%	

		N	Muški	Ženski	χ^2
Koliko si čaša žestokog pića popio/la posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	308	41,2%	36,7%	3,22
	jednu	75	9,0%	9,8%	
	2-5	164	18,6%	23,0%	
	5-10	124	15,4%	16,1%	
	10 i više	118	15,7%	14,4%	
Koliko puta si se napio/la piva toliko da si se osjećao/la omamljeno/pijano?	niti jednom	539	54,9%	81,5%	78,73***
	jednom	88	12,3%	10,1%	
	više puta	157	32,8%	8,4%	
Koliko puta si se napio/la vina/ žestokog pića toliko da si se osjećao/la omamljeno/pijano?	niti jednom	275	35,0%	35,5%	4,90
	jednom	143	15,2%	20,8%	
	više puta	362	49,7%	43,7%	

***p < 0,001

Rezultati ukazuju da se učenici i učenice razlikuju po gotovo svim procjenjivanim varijablama osim u količini žestokog pića koju su popili u posljednjih 30 dana i u tome koliko su se često napili do omamljenosti od vina ili žestokog pića. Tako se vidi da su učenici popili veće količine piva pri posljednjem izlasku od učenića ($\chi^2_{(4)} = 72,21$, $p < 0,001$), kao i piva ($\chi^2_{(4)} = 105,09$, $p < 0,001$) i vina ($\chi^2_{(4)} = 24,8$, $p < 0,001$) u posljednjih 30 dana. Učenici su se također više puta napili do omamljenosti od konzumacije piva u usporedbi s učenicama ($\chi^2_{(2)} = 78,73$, $p < 0,001$).

Razlike u vrsti, količini i učestalosti konzumacije piva i alkohola kod srednjoškolaca s obzirom na vrstu škole prikazane su u Tablicama 6. i 7.

Tablica 6. Razlike u vrsti pića koja su pili u odnosu na tip škole koju pohađaju

		Trogodišnja	Četverogodišnja strukovna	Gimnazija	$\chi^2_{(2)}$
Pivo	da	83,1%	84,7%	71,7%	15,28***
	ne	18,9%	15,3%	28,3%	
Vino	da	83,9%	75,4%	68,9%	8,76*
	ne	16,1%	24,6%	31,1%	
Žestoko piće	da	71,7%	68,9%	84,3%	0,11
	ne	28,3%	31,1%	15,7%	

*p < 0,05; ***p < 0,001

U Tablici 6. vidi se kako postoje statistički značajne razlike u konzumaciji pojedinih alkoholnih pića s obzirom na tip škole. Više učenika iz strukovnih škola već je konzumiralo pivo i vino u usporedbi s učenicima gimnazije, međutim kada su u pitanju žestoka pića, gimnazijalci su ih konzumirali u podjednakoj mjeri.

Tablica 7. Razlike u učestalosti i količini konzumiranog piva i alkohola u odnosu na tip škole koju pohađaju

		N	Trogodišnja škola	Četverogodišnja strukovna škola	Gimnazija	χ^2
Koliko si čaša piva popio/la tijekom posljednjeg izlaska?	nisam pio/pila	481	48,7%	58,1%	77,5%	41,92***
	jednu	74	10,9%	10,4%	6,3%	
	2-5	134	17,6%	19,0%	12,0%	
	5-10	65	14,3%	8,5%	4,2%	
	10 i više	29	8,4%	4,0%	0,0%	
Koliko si čaša piva popio/la posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	383	42,0%	44,5%	64,4%	38,06***
	jednu	92	9,2%	12,3%	12,0%	
	2-5	131	21,8%	17,2%	12,6%	
	5-10	81	9,2%	11,4%	8,4%	
	10 i više	95	17,6%	14,6%	2,6%	
Koliko si čaša vina popio/la posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	493	53,8%	62,7%	69,1%	25,31***
	jednu	100	9,2%	13,5%	13,1%	
	2-5	107	20,2%	13,1%	11,0%	
	5-10	46	13,4%	5,1%	3,1%	
	10 i više	38	3,4%	5,7%	3,7%	
Koliko si čaša žestokog pića popio/la posljednjih 30 dana?	nisam pio/pila	308	36,4%	40,5%	37,2%	2,95
	jednu	75	7,4%	9,4%	11,0%	
	2-5	164	21,5%	20,8%	20,4%	
	5-10	124	19,0%	14,7%	16,2%	
	10 i više	118	15,7%	14,7%	15,2%	
Koliko puta si se napio/la piva toliko da si se osjećao/la omamljeno/pijano?	niti jednom	539	56,8%	66,5%	81,7%	31,41***
	jednom	88	18,6%	9,9%	9,9%	
	više puta	157	24,6%	23,6%	8,4%	
Koliko puta si se napio/la vina/ žestokog pića toliko da si se osjećao/la omamljeno/pijano?	niti jednom	275	28,6%	34,7%	40,7%	6,07
	jednom	143	22,7%	17,4%	18,0%	
	više puta	362	48,7%	47,9%	41,3%	

***p < 0,001

Prema rezultatima prikazanima u Tablici 7., vidimo da se učenici iz različitih vrsta škola razlikuju u tome koliko su piva popili tijekom posljednjeg izlaska ($\chi^2_{(8)} = 41,92$, $p < 0,001$) te koliko su piva ($\chi^2_{(8)} = 38,06$, $p < 0,05$) i vina popili u posljednjih 30 dana ($\chi^2_{(8)} = 25,31$, $p < 0,001$). Učenici iz trogodišnjih srednjih škola su tako tijekom posljednjeg izlaska pili više čaša piva u odnosu na učenike iz drugih vrsta škola. Isto tako, popili su više čaša piva i vina tijekom posljednjih 30 dana. Osim toga, učenici se razlikuju i po tome koliko su se puta napili piva do stanja omamljenosti ($\chi^2_{(4)} = 31,41$, $p < 0,001$) na način da učenici iz trogodišnjih škola češće izvještavaju o toj pojavi od učenika iz četverogodišnjih škola i gimnazija.

Rezultati testiranja razlika u konzumaciji piva i alkohola s obzirom na konzumaciju piva od strane bliskih osoba prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8. Razlike u konzumaciji piva i alkohola kod srednjoškolaca s obzirom na konzumaciju piva njima bliskih osoba

		Pije li tvoj mladić/djevojka pivo (ukoliko si u vezi)? (N = 527)		
		Da	Ne	$\chi^2_{(1)}$
Učenik/ca – Pivo	da	93,2%	7,9%	22,477***
	ne	6,8%	25,1%	
Učenik/ca – Vino	da	89,1%	67,8%	24,792***
	ne	10,9%	32,2%	
Učenik/ca – Žestoko piće	da	98,0%	77,2%	32,746***
	ne	2,0%	22,8%	
		Pije li tvoja majka pivo?		
		Da	Ne	$\chi^2_{(1)}$
Učenik/ca – Pivo	da	83,7%	80,3%	1,262
	ne	16,3%	19,7%	
Učenik/ca – Vino	da	79,1%	72,9%	3,437*
	ne	20,9%	27,1%	
Učenik/ca – Žestoko piće	da	85,3%	83,3%	0,460
	ne	14,7%	16,7%	
		Pije li tvoj otac pivo?		
		Da	Ne	$\chi^2_{(1)}$
Učenik/ca – Pivo	da	83,5%	75,8%	5,762*
	ne	16,5%	24,2%	
Učenik/ca – Vino	da	74,5%	77,3%	0,612
	ne	25,5%	22,7%	
Učenik/ca – Žestoko piće	da	85,7%	79,3%	4,541*
	ne	14,3%	20,7%	

		Piju li tvoji bliski prijatelji pivo?		
		Da	Ne	$\chi^2_{(1)}$
Učenik/ca – Pivo	da	86,5%	59,0%	56,598***
	ne	13,5%	41,0%	
Učenik/ca – Vino	da	79,9%	53,6%	41,497***
	ne	20,1%	46,4%	
Učenik/ca – Žestoko piće	da	89,4%	61,4%	66,988***
	ne	10,6%	38,6%	

*p < 0,05; ***p < 0,001

Prema rezultatima prikazanima u Tablici 8., vidi se da su učenici skloniji konzumirati sve tri vrste alkoholnih pića ukoliko njihov mladić ili djevojka konzumiraju pivo. Kada su u pitanju roditelji, ukoliko majka konzumira pivo, srednjoškolci će biti skloniji konzumirati vino ($\chi^2_{(1)} = 3,44$, p < 0,05). S ocem je suprotno, pa tako ako otac konzumira pivo, vjerojatnije je da će i srednjoškolci konzumirati pivo ($\chi^2_{(1)} = 5,76$, p < 0,05), ali i žestoka alkoholna pića ($\chi^2_{(1)} = 4,54$, p < 0,05). Kada su u pitanju bliski prijatelji, vidimo da, kao i u slučaju mladića i djevojke, konzumacija piva kod bliskih prijatelja je značajno u vezi s višom konzumacijom sve tri vrste alkoholnih pića kod srednjoškolaca.

Tablica 9. Veza između spola i konzumacije piva od strane bliskih osoba, kod sudionika koji su već probali različita alkoholna pića

		Sudionici koji su konzumirali pivo (N = 638)		
		muški	ženski	$\chi^2_{(1)}$
Tvoj mladić/djevojka (N=420)	da	23,2%	43,5%	19,604***
	ne	76,8%	56,5%	
Tvoja majka	da	30,6%	38,8%	4,518*
	ne	69,4%	61,2%	
Tvoj otac	da	70,6%	77,7%	3,929*
	ne	29,4%	22,3%	
Tvoji bliski prijatelji	da	92,2%	81,1%	16,729***
	ne	7,8%	18,9%	

		Sudionici koji su konzumirali vino (N = 586)		
		muški	ženski	$\chi^2_{(1)}$
Tvoj mladić/djevojka (N=384)	da	23,2%	45,7%	21,537***
	ne	76,8%	54,3%	

Tvoja majka	da	30,2%	41,2%	7,309**
	ne	69,8%	58,8%	
Tvoj otac	da	69,0%	73,9%	1,622
	ne	31,0%	26,1%	
Tvoji bliski prijatelji	da	91,8%	81,9%	12,329***
	ne	8,2%	18,1%	

**Sudionici koji su konzumirali žestoko piće
(N = 661)**

		muški	ženski	$\chi^2_{(1)}$
Tvoj mladić/djevojka (N=436)	da	24,9%	41,1%	12,873***
	ne	75,1%	58,9%	
Tvoja majka	da	31,2%	36,7%	2,148
	ne	68,8%	63,3%	
Tvoj otac	da	71,8%	75,4%	1,057
	ne	28,2%	24,6%	
Tvoji bliski prijatelji	da	93,7%	80,7%	23,706***
	ne	6,3%	19,3%	

*p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

Prema rezultatima u Tablici 9., vidimo da, među adolescentima koji su konzumirali pivo, postoji razlika u tome piju li im bliske osobe pivo, ovisno o spolu. Ova veza je vidljiva i statistički značajna, neovisno o tome koje bliske osobe konzumiraju pivo. Tako, primjerice, vidimo da, kada su u pitanju mladići, samo 23,2% njihovih partnerica pije pivo, a kada su u pitanju djevojke, 43,5% njihovih partnera pije pivo ($\chi^2(1) = 19,604$, $p < 0,001$). Nadalje, više majki djevojaka koje su probale pivo i same piju pivo (38,8%), od majki mladića koji probali pivo (30,6%) te je i ta razlika statistički značajna ($\chi^2(1) = 4,518$, $p < 0,05$). Slični rezultati dobiveni su i kada su u pitanju očevi: više očeva djevojaka koje su probale pivo (77,7%) i sami konzumiraju pivo, nego očeva mladića koji su probali pivo (70,6%). Kada se, međutim, govori o bliskim prijateljima, situacija je obrnuta: više bliskih prijatelja mladića konzumira pivo (92,2%), od bliskih prijatelja djevojaka (81,1%).

Kada je riječ o sudionicima koji su probali vino, 23,2% njihovih partnerica pije pivo, dok 45,7% partnera sudionica pije pivo ($\chi^2_{(1)} = 21,537$, $p < 0,001$). Kao i u slučaju piva, više majki djevojaka koje su probale vino piju pivo (41,2%), od majki mladića koji probali vino (30,2%) te je i ta razlika statistički značajna ($\chi^2_{(1)} = 7,309$, $p < 0,01$). Kod sudionika koji su probali vino, međutim, ne postoji razlika u spolu ovisno o tome

piju li očevi pivo, a kada su u pitanju bliski prijatelji, rezultati su slični kao i kod sudionika koji su probali pivo: više bliskih prijatelja mladića konzumira pivo (91,8%), od bliskih prijatelja djevojaka (81,9%) te je ta razlika statistički značajna ($\chi^2_{(1)} = 12,329$, $p < 0,001$). Drugim riječima, i u slučaju sudionika koji su već pili vino, postoje rodne razlike, ovisno o tome koje im bliske osobe piju pivo: adolescentice su češće pile vino ako njihovi partneri i majke konzumiraju pivo, a adolescenti su češće pili vino ako njihovi bliski prijatelji piju pivo.

Kada se govori o sudionicima koji su već pili žestoka alkoholna pića, rezultati pokazuju da nema razlike između mladića i djevojaka kojima roditelji piju pivo, već značajne spolne razlike postoje samo kad partner ili partnerica piju pivo ($\chi^2(1) = 12,873$, $p < 0,001$) i ako bliski prijatelji piju pivo ($\chi^2(1) = 23,706$, $p < 0,001$). Kao i u prethodnim rezultatima, i ovdje je više djevojaka (41,1%), nego mladića (24,9%) probalo žestoka alkoholna pića ako im partneri piju pivo, dok je više mladića (93,7%) nego djevojaka (80,7%) probalo žestoka alkoholna pića ako im bliski prijatelji piju pivo.

Općenito, ovakvi rezultati ukazuju da spolne razlike postoje, ne samo u konzumaciji alkoholnih pića kod adolescenata, već i u vezi između konzumacije alkoholnih pića adolescenata i njihovih bliskih osoba. Iz rezultata se može iščitati da će djevojke češće konzumirati sva alkoholna pića ako njihovi partneri piju pivo, da će češće konzumirati pivo ako partneri i roditelji piju pivo i da će češće konzumirati vino ako im partneri i majke piju pivo. S druge strane, mladići će češće konzumirati sva alkoholna pića ako njihovi bliski prijatelji piju pivo. Važno je naglasiti da ovdje ne možemo govoriti o uzročno-posljedičnoj vezi, već samo o povezanosti.

Motivacija za pijenjem piva

U Tablici 11. prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije različitih motiva za pijenjem piva kod srednjoškolaca.

Tablica 11. Što adolescente motivira na pijenje piva

	N	Min.	Maks.	M	SD	Skewness	Kurtosis
Zabava	433	1	5	3,66	1,221	-0,776	-0,234
Opuštanje od svakodnevnih briga	428	1	5	2,80	1,484	0,124	-1,401
Žeđ	429	1	5	2,67	1,364	0,194	-1,209
Utjecaj vršnjaka	422	1	5	1,86	1,096	1,087	0,232
Reklame za pivo	422	1	5	1,47	0,986	2,336	4,884

Vidimo da je najčešća motivacija za pijenjem piva zabava, nakon čega slijedi opuštanje od svakodnevnih briga. Slijedi žeđ, dok utjecaj vršnjaka i reklame za pivo učenici navode kao najmanje motivirajuće.

Tablica 12. Koji osjećaj pijenje piva izaziva kod adolescenata

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Dobro raspoloženje	430	1	5	3,57	1,293
Osjećaj opuštenosti	427	1	5	3,31	1,368
Veću društvenost	423	1	5	2,99	1,427
Gubitak sposobnosti koncentracije	419	1	5	1,77	1,027
Loš osjećaj	418	1	5	1,41	0,804

U Tablici 12. prikazani su osjećaji koje pijenje piva izaziva kod srednjoškolaca. Vidimo da najveću aritmetičku sredinu ima dobro raspoloženje, nakon kojeg slijedi osjećaj opuštenosti ($M = 3,31$, $SD = 1,368$), dok gubitak sposobnosti koncentracije i loš osjećaj postižu najmanje aritmetičke sredine, odnosno, najmanje sudionika se slaže s time da im pivo izaziva upravo takav osjećaj.

U kakvim raspoloženjima najčešće piju pivo, vidljivo je iz Tablice 13.

Tablica 13. U kakvim raspoloženjima adolescenti piju pivo

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Kada se osjećam sretno	434	1	5	3,38	1,323
Kada mi je dosadno	418	1	5	2,11	1,316
Kada sam uznemiren (a)	418	1	5	1,79	1,196
Kada sam ljut (a)	419	1	5	1,77	1,173
Kada sam pod stresom	418	1	5	1,70	1,144

Sudionici navode da najčešće piju pivo kad se osjećaju sretno, potom kada im je dosadno, a stres navode kao najrjeđi razlog zbog kojeg piju pivo.

Razlike u motivaciji za pijenjem piva, osjećajima koje pivo izaziva kod njih te raspoloženjima u kojima piju pivo s obzirom na spol testirane su t-testom (Tablica 14.).

Tablica 14. Što adolescente motivira da piju, kada najčešće piju i kako se osjećaju kada piju s obzirom na spol

		Što adolescente motivira na pijenje piva			
		N	M	SD	t
Žeđ	muški	261	2,95	1,360	5,304***
	ženski	167	2,25	1,260	
Zabava	muški	267	3,74	1,178	1,734
	ženski	165	3,53	1,267	
Opuštanje od svakodnevnih briga	muški	264	2,96	1,483	2,658**
	ženski	162	2,57	1,453	
Reklame za pivo	muški	259	1,49	1,058	0,486
	ženski	162	1,44	0,863	
Utjecaj vršnjaka	muški	258	1,81	1,069	-1,342
	ženski	163	1,96	1,135	
		Koji osjećaj pijenje piva izaziva kod adolescenata			
		N	M	SD	t
Osjećaj opuštenosti	muški	262	3,47	1,358	2,941**
	ženski	164	3,07	1,346	
Dobro raspoloženje	muški	268	3,65	1,249	1,733
	ženski	162	3,43	1,355	
Veću društvenost	muški	260	3,16	1,431	3,029**
	ženski	163	2,73	1,384	
Gubitak sposobnosti koncentracije	muški	258	1,73	1,007	-0,846
	ženski	161	1,82	1,060	
Loš osjećaj	muški	257	1,38	0,772	-1,046
	ženski	161	1,47	0,52	
		U kakvim raspoloženjima adolescenti piju pivo			
		N	M	SD	t
Kada sam pod stresom	muški	258	1,72	1,174	0,365
	ženski	160	1,68	1,096	
Kada se osjećam sretno	muški	269	3,53	1,247	3,070**
	ženski	164	3,13	1,399	
Kada mi je dosadno	muški	256	2,13	1,343	0,338
	ženski	162	2,08	1,276	
Kada sam ljut(a)	muški	257	1,76	1,188	-0,319
	ženski	162	1,80	1,154	
Kada sam uznemiren(a)	muški	257	1,81	1,224	0,325
	ženski	161	1,77	1,152	

*p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

Prema rezultatima iz Tablice 14., vidi se da se učenici i učenice razlikuju u nekoliko istraživanih obilježja. Učenici su češće od učenica motivirani da piju pivo zbog žeđi i kada se žele opustiti od svakodnevnih briga ($t = 5,304$, $p < 0,01$). Kod njih također pivo češće izaziva osjećaj opuštenosti ($t = 2,941$, $p < 0,01$) i veću društvenost ($t = 3,029$, $p < 0,01$) te češće biraju piti pivo kada se osjećaju sretno ($t = 3,070$, $p < 0,01$) u usporedbi s učenicama.

RASPRAVA

Istraživanje o pijenju kod adolescenata iz srednjih škola Dubrovačko-neretvanske županije u skladu je s nalazima dosad provedenih istraživanja u Republici Hrvatskoj. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je velik broj adolescenata, učenika dubrovačkih srednjih škola već konzumirao neko alkoholno piće. Većina adolescenata kao prvo alkoholno piće probala je pivo, nakon čega slijedi vino, pa žestoka alkoholna pića. Dobiveni rezultati slični su posljednjem ESPAD-ovom istraživanju (2020.), ali i brojnim istraživanjima provedenim u Republici Hrvatskoj (Mihić, 2008.; Zrilić, 2008.; Glavaš i Rumboldt, 2014.; Mavar i Vučenović, 2014.; Domitrović i Županić, 2016.). Istraživanje pokazuje da su adolescenti skloniji rizičnim ponašanjima, pa tako i konzumaciji alkohola od adolescentica. Više problema s konzumacijom alkohola, prema Mavar i Vučenović (2014.), navode i adolescenti u odnosu na adolescentice Zadarske županije. S dobi, raste i konzumacija alkohola, što se pokazalo i u drugim istraživanjima provedenim u Republici Hrvatskoj. Zrilić (2008.) to tumači većom povezanošću s vršnjacima i prihvaćanjem uobičajenih normi ponašanja.

Preferencije pri izboru alkoholnog pića i učestalost pijenja mijenjaju se s dobi i okolinskim čimbenicima, a prvo iskustvo s alkoholom adolescenti su najčešće imali upravo s pijenjem piva. Većina sudionika ovog istraživanja ocijenila je da im je glavna motivacija za pijenje zabava i opuštanje od svakodnevnih briga. Kod većine pivo izaziva dobro raspoloženje i osjećaj opuštenosti te najviše piju kad su sretni ili im je dosadno. Istraživanje Domitrović i Županić (2016.) među adolescentima srednjih škola u Sisku pokazalo je slične rezultate. Adolescenti piju zbog društva, dosade, zabave ili tuge, a zabrinjava činjenica prema kojoj piju i kod kuće uz obrok.

Prema Torre (2015.), devet desetina hrvatskog stanovništva u određenoj mjeri konzumira alkohol koji je društveno prihvaćen i dio tradicionalnih obiteljskih okupljanja i rituala (Hudolin, 1991.; Torre, 2015.). Stoga ne čudi kako prvo iskustvo pijenja osim s vršnjacima, počinje upravo u vlastitom domu. Vrlo je zabrinjavajuć podatak prema kojem je gotovo 70% mladih na području Istarske županije alkoholno piće prvi put konzumiralo kod kuće (Mihić, 2008.), kao i rezultati istraživanja Mavar i Vučenović (2014.) prema kojem su adolescenti u Zadarskoj županiji spremni poduzeti i određena

rizična ponašanja kako bi se poistovjetili s roditeljima. I ovo je istraživanje među dubrovačkim adolescentima pokazalo kako veza s roditeljskom konzumacijom alkohola nije zanemariva. Naime, adolescenti su bili skloniji piti vino ukoliko je njihova majka pila pivo te su bili skloniji piti pivo i žestoka alkoholna pića, ukoliko je otac pio pivo. Poznavanje ovog odnosa roditeljske konzumacije i konzumacije alkohola kod adolescenata može pridonijeti planiranju učinkovitije prevencije i smanjenju konzumacije alkohola kod adolescenata. Primjerice, uključivanjem u obiteljske aktivnosti, prema Mihić, Musić i Bašić (2013.), može se očekivati da će mladi u manjoj mjeri koristiti sredstva ovisnosti, posebno ako se radi o obiteljima u kojima je izražena bliskost i povjerenje jednih u druge, jasnoća roditeljskih pravila i dobra međusobna komunikacija (Brajša-Žganec, Raboteg-Šarić i Glavak, 2002.; Ferić Šlehan, 2008.; Kuzman, 2014.).

Iako je u adolescentskoj dobi istraživanje granica te upuštanje u rizična ponašanja za zabavu razmjerno često, percepcija uloge alkohola kao sredstva za opuštanje od svakodnevnih briga može biti razmjerno opasna i kao takva voditi u ozbiljnija ovisnička ponašanja u budućnosti. Ipak, kod odgovora adolescenata na ova pitanja važno je uzeti u obzir da je riječ o metodi samoprocjene te da možda ponekad adolescenti ne mogu sa sigurnošću reći koja im je bila glavna motivacija za pijenje alkohola jer je raniji nalaz pokazao da je ono i značajno povezano s time pije li njihova bliska okolina, osobito vršnjaci. Osim činjenice da možda ne mogu točno procijeniti koliko su doista pili, ispitivanje maloljetnika jesu li se i do koje mjere upuštali u neku, njima zabranjenu, aktivnost može rezultirati iskrivljenim rezultatima. No, u tom slučaju, stvarni rezultati bili bi vjerojatno još viši od prikazanih, što je, s obzirom na izuzetno visoke postotke dobivene svim istraživanjima o ovoj temi, dosta alarmantno. Stoga, zbog slučajnog ili namjernog iskrivljavanja istine podaci mogu biti manje precizni, nego kad bi se objektivno pratila konzumacija alkohola kod mladih, uključujući i procjene roditelja/skrbnika, vršnjaka, djelatnika u ugostiteljstvu i prodavača piva i alkoholnih pića. Ipak, njihova osobna percepcija također je bitna jer nam ukazuje na to s čime povezuju konzumaciju alkohola. Takva saznanja nam također mogu ukazati na to kako planirati prevenciju pijenja kod adolescenata. Prema dobivenim rezultatima, možda bi nuđenje većeg broja alternativnih načina zabave i aktivnosti slobodnog vremena za mlade, kao i učenje adekvatnih strategija suočavanja sa stresom imalo većeg efekta od drugih preventivnih strategija. U skladu s navedenim, vidi se da postoji i potreba za planiranjem i implementacijom programa promocije mentalnog zdravlja kod mladih u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

ZAKLJUČAK

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem u skladu su s posljednjim ESPAD-ovim istraživanjem (2020.) prema kojem je u Republici Hrvatskoj barem jednom u životu konzumiralo alkohol čak 90% adolescenata. U našem istraživanju 92% adolescenata prosječne dobi od 16 godina probalo je neko alkoholno piće. Rezultati koji ukazuju na to da adolescenti piju više od adolescentica, kao i oni da se učenici iz trogodišnjih strukovnih škola, četverogodišnjih strukovnih škola i gimnazija međusobno razlikuju u tome koliko konzumiraju alkoholna pića također su u skladu s ranijim nalazima (npr. Bezinović 2016.; ESPAD, 2020.). U ovom istraživanju veći je postotak učenika u odnosu na učenice konzumirao pivo i vino, ali kada je riječ o žestokim alkoholnim pićima, oni se ne razlikuju. Naime, iako djevojke piju manje piva i vina od mladića, piju podjednako žestokih alkoholnih pića kao i mladići. S obzirom na dobivene rezultate ovog istraživanja, nužno je planiranje preventivnih intervencija usmjerenih na specifične navike pijenja kod dječaka i mladića. Primjerice, javne medijske kampanje usmjerene na promociju pozitivnog razvoja kod adolescenata tako mogu ciljano prenositi poruke usmjerene na suzbijanje navike pijenja piva i vina kod adolescenata te naviku pijenja žestokih alkoholnih pića bez obzira na rod.

U ovom istraživanju također su potvrđeni raniji nalazi koji ukazuju na to da učenici strukovnih škola, osobito trogodišnjih, konzumiraju više alkohola od učenika iz gimnazija. Dobiveni nalaz ukazuje na potrebu za provođenjem ciljanih, na dokazima utemeljenih, programa prevencije pijenja alkohola kod mladih, posebice u srednjim strukovnim školama.

Kada je u pitanju veza između konzumacije alkohola kod adolescenata i konzumacije alkohola od strane njima bliskih osoba, sukladno očekivanjima, pokazalo se da je konzumacija alkohola kod adolescenata veća ukoliko i njihovi vršnjaci piju. To se podjednako odnosi na partnere (mladiće ili djevojke), kao i na bliske prijatelje. Međutim, ni veza s roditeljskom konzumacijom alkohola, odnosno piva, nije zanemariva. Navedeno upućuje na nužnost provođenja roditeljskih programa i aktivnog uključivanja roditelja djece osnovnoškolske i srednjoškolske dobi u programe promocije pozitivnog razvoja djece i mladih te prevencije pijenja alkohola u cilju očuvanja mentalnog zdravlja. Ne treba zanemariti i utjecaj šire društvene zajednice, važnost stvaranja zdravog okruženja i kulture koja promovira zdrave stilove ponašanja.

Najčešća motivacija za pijenjem piva kod adolescenata su zabava i opuštanje od svakodnevnih briga; najčešće piju kada se osjećaju sretno i kada im je dosadno, a pijenje piva povećava im raspoloženje i doprinosi osjećaju opuštenosti. Lokalna zajednica dužna je mladima putem raznih servisa pružati mogućnost konstruktivnog

provođenja slobodnog vremena, kao i zdrave oblike zabave. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na izrazitu potrebu za sustavnim programima promocije mentalnog zdravlja i pozitivnog razvoja mladih s posebnim naglaskom na srednjoškolsku dob i izazove koje ona donosi. Takvi programi trebali bi se bazirati na principima učinkovite prevencije i promocije te zahtijevaju dugotrajna ulaganja i određivanje dobroti djece i mladih kao društvenog prioriteta.

LITERATURA

1. Ajduković, M. & Kolesarić, V. (2003). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Zagreb: Vijeće za djecu Vlade RH, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
2. *Alcohol Advertising and Youth* (1999). Johns Hopkins. Bloomberg School of Public Health. Preuzeto s: https://wwwapp.bumc.bu.edu/BEDAC_Camy/Resources/FactSheets (12.3.2017.).
3. Ary, D. V., Tildesley, E., Hops, H. & Andrews, J. (1993). The influence of parent, sibling, and peer modelling and attitudes on adolescent use of alcohol. *The International Journal of Addictions*, 28 (9), 853-880. <https://doi.org/10.3019/10826089309039661>.
4. Barnes, G. M., Reifman, A. S., Farrell, M. P. & Dintcheff, B. A. (2000). The effects of parenting on the development of adolescent alcohol misuse: A six-wave latent growth model. *Journal of Marriage and Family*, 62, 175-186. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00175.x>.
5. Bezinović, P. (2016). *Istraživanje rizičnih ponašanja učenika u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2016. Prikaz deskriptivnih statističkih pokazatelja*. Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
6. Beck, K. H., Shattuck, T., Haynie, D., Crump, A. D. & Simons-Morton, B. (1999). Associations between parent awareness, monitoring, enforcement and adolescent involvement with alcohol. *Health Education Research, Theory & Practice*, 14 (6), 765-775.
7. Beck, K. H. & Treiman, K. A. (1996). The relationship of social context of drinking, perceived social norms, and parental influence to various drinking patterns of adolescents. *Addictive Behaviors*, 21 (5), 633-44. [https://doi.org/10.1016/0306-4603\(95\)00087-9](https://doi.org/10.1016/0306-4603(95)00087-9).
8. Bogenschneider, K., Wu, M., Raffaelli, M. & Tsay, J. C. (1998). Parent influences on adolescent peer orientation and substance use: The interface of parenting practices and values. *Child Development*, 69 (6), 1672-1688.

9. Bonnie, R. J. & O'Connell, M. E. (2004). Reducing underage drinking: A collective responsibility. In: Brown, S. A. & Tapert, S. F. (eds.), *Health consequences of adolescent alcohol involvement*, 383-401. Washington, D.C.: National Academies Press (US).
10. Brajša-Žganec, A., Raboteg-Šarić, Z. & Glavak, R. (2002). Gender differences in the relationship between some family characteristics and adolescent substance abuse. *Društvena istraživanja*, 2-3, (58-59), 335-352.
11. Domitrović, I. & Županić, M. (2016). Zastupljenost konzumiranja alkohola kod adolescenata. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 12 (45).
12. DiClemente, R. J., Wingood, G. M., Crosby, R., Sionean, C., Cobb, B. K., Harrington, K., Davies, S. Hook III, E. W. & Kim Oh, M. (2001). Parental monitoring: Association with adolescents' risk behaviors. *Pediatrics*, 107 (6), 1363-1368. <https://doi.org/10.1542/peds.107.6.1363>.
13. DrugInfo Clearinghouse (2008). *The role of families in preventing alcohol-related harm among young people*. North Melbourne, Victoria: Australian drug foundation. Department of human services.
14. ESPAD (2020). *ESPAD Report 2019. Results from the European school survey project on alcohol and other drugs*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Preuzeto s: http://espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf (15.12.2020.).
15. Ferić Šlehan, M. (2008). Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: Razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (1), 15-26.
16. Fletcher, A. C., Darling, N. & Steinberg, L. (1994). Parental monitoring and peer influences on adolescent substance use. *Pediatrics*, 93 (6), 1060-1064.
17. Gentile, D. A., Walsh, D. A., Bloomgren, B. W., Atti, J. A. & Norman, J. A. (2001). *Frogs sell beer: The effects of beer advertisements on adolescent drinking knowledge, attitudes, and behavior*. Minneapolis, Minnesota: Biennial Conference of the Society for Research in Child Development.
18. Glavaš, J. & Rumboldt, M. (2014). Pivo je hrana, zar ne? Utjecaj promocije piva na pijeње mladih. *Medicina Familiaris Croatica*, 22 (2), 17-24.
19. Grant, B. F. & Dawson, D. A. (1997). Age of onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: Results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey. *Journal of Substance Abuse*, (9), 103-110. [https://doi.org/10.1016/s0899-3289\(97\)90009-2](https://doi.org/10.1016/s0899-3289(97)90009-2).
20. Health behaviour in school-aged children (HBSC) (2017./2018.) Survey in Europe and Canada International report volume 2. key dana. World Health Organization, Regional Office for Europe. Preuzeto s: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332091/9789289055000-eng.pdf> (19.9.2020.).

21. Higson, R. W. & Zha W. (2008). Age of drinking onset, alcohol use disorders, frequent heavy drinking, and unintentionally injuring oneself and others after drinking. *Pediatrics*, 123 (6), 1477-1484. <https://doi.org/10.1542/peds.2008-2176>.
22. Hudolin, V. (1991). *Alkoholizam – stil života alkoholičara*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Jukić, V. (2006). Alkoholizam. U: Hotunjac, Lj. (ur.), *Psihijatrija*. Zagreb: Medicinska naklada, 117-140.
24. *Kodeks odgovornoga marketinškog komuniciranja*. Grupacija proizvođača piva, slada i hmelja. Preuzeto s: <https://www.hgk.hr/documents/kodekspivara2010t57860848318e0.pdf> (23.6.2017.).
25. Kono, Y., Yoneda, H., Sakai, T., Nonomura, Y., Inayama, Y., Koh, J., Sakai, J., Inada, Y. & Imamichi, H. (2002). Association between early-onset alcoholism and the dopamine D2 receptor gene. *American Journal of Medical Genetics*, 74 (2), 179-182. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1096-8628\(19970418\)74:2<179::aid-ajmg13>3.0.co;2-f](https://doi.org/10.1002/(sici)1096-8628(19970418)74:2<179::aid-ajmg13>3.0.co;2-f).
26. Kuzman, M. (2014). Rizična ponašanja adolescenata: Smjernice prevencije. U: Bralić, I. (ur.), *Prevenција bolesti u dječjoj dobi*. Zagreb: Medicinska naklada, 432-464
27. MacArthur, G. J., Smith, M. C., Melotti, R., Heron, J., Macleod, J., Hickman, M., Kipping, R. R., Campbell, R. & Lewis, G. (2012). Patterns of alcohol use and multiple risk behaviour by gender during early and late adolescence: The ALSPAC cohort. *Journal of Public Health*, 34 (1), 20-30. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fds006>.
28. Mavar, M. & Vučenović, D. (2014). Sklonost ovisničkom ponašanju i školski problemi kod adolescenata. *Klinička psihologija*, 7 (1-2), 5-21.
29. Michie, S., West, R., Campbell, R., Brown, J. & Gainfroth H. (2014). *ABC of behavior change theories*. UK: Silverback Publishing.
30. Mihić, J. (2008). Prevencija pijenja alkohola kod mladih. Formulacija politike na lokalnoj razini i iskustva istarske županije. *Kriminologija i socijalna integracija*, 16 (2), 61-72.
31. Mihić, J., Musić, T. & Bašić, J. (2013). Obiteljski rizični i zaštitni čimbenici kod mladih nekonzumenata i konzumenata sredstava ovisnosti. *Kriminologija i socijalna integracija*, 21 (1), 49-63.
32. Nabavi, R. T. (2012). Bandura's social learning theory & social cognitive learning theory. *Theories of Developmental Psychology*, Preuzeto s: <https://www.researchgate.net/publication/267750204> (19.5.2019.).
33. Newbury-Birch, D., Walker, J., Avery, L., Beyer, F., Brown, N., Jackson, K., Lock, C. A., McGovern R., Kaner, E., Gilvarry, E., McArdle, P., Ramesh, V. & Stewart. S.

- (2009). Impact of alcohol consumption on young people a systematic review of published Reviews. *Research Report DCSF-RR067*. Preuzeto s: <https://www.researchgate.net/publication/242623312> (19.5.2019.).
34. Newes-Adeyi, G., Chen, C. M., Williams, G. D. & Faden, V. B. (2007). *Alcohol epidemiologic data system, surveillance report #81: Trends in underage drinking in US, 1991-2005*. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.
 35. Nikolić, R. (2004). Poremećaji povezani s psihoaktivnim tvarima. U: Nikolić, S. & Marangunić M. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija*. Školska knjiga, Zagreb.
 36. Pravilnik o pivu (2007, 2008, 2011). *Narodne novine*, 46/2007., 84/2008., 55/2011., 142/2011. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_12_142_2867.html (23.6.2017.).
 37. Pravilnik o pivu i pivu s dodacima (2003, 2004, 2005). *Narodne novine*, 117/2003., 130/2003., 48/2004., 42/2005. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_42_820.html (23.6.2017.).
 38. Rathus, S.A. (2000). *Temelji psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
 39. Rozin, L. & Sanson Zagonel, I. P. (2012). Risk factors for alcohol dependence in adolescents. *Acta Paulista de Enfermagem*, 25 (2), 314-318.
 40. Sakoman S. (2002). *Obitelj i prevencija ovisnosti*. Zagreb: SysPrint.
 41. Snyder, L. B., Milici, F. F., Slater, M., Sun, H. & Strizhakova Y. (2006). Effects of alcohol advertising exposure on drinking among youth. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 160, 18-24. <https://doi.org/10.1001/archpedi.160.1.18>.
 42. Spear, L. (2002). Adolescent brain and the college drinker: Biological basis of propensity to use and misuse alcohol. *Journal of Studies on Alcohol*, (14), 71-81. <https://doi.org/10.15288/jsas.2002.s14.71>.
 43. Spear, L. P. (2018). Effects of adolescent alcohol consumption on the brain and behaviour. *Nature Reviews Neuroscience*, (19), 197-214. <https://doi.org/10.1038/nrn.2018.10>.
 44. Strasburger, V. C. (2012). Children, adolescents, drugs, and the media. In: Singer, D. G. & Singer, J. L. (eds.), *Handbook of children and the media*. Sage Publications, Inc., 419-454.
 45. Torre, R. (2001). *Droge. Dugo putovanje kroz noć*. Zagreb: Promotor zdravlja.
 46. Torre, R. (2015). *Alkoholizam: Prijetnja i oporavak. Kako nas alkohol može uništiti i kako to možemo spriječiti*. Zagreb: Profil International.
 47. Yu, I. (2003). The association between parental alcohol related behaviors and children's drinking. *Drug and alcohol dependence*, 69. 252-262. [https://doi.org/10.1016/S=376-8716\(02\)00324-1](https://doi.org/10.1016/S=376-8716(02)00324-1).
 48. Wood, M. D., Read, J. P., Mitchell, R. E. & Brand, N. H. (2004). Do parents still matter? Parent and peer influences on alcohol involvement among recent high

- school graduates. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18 (1), 19-30. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.18.1.19>.
49. Zakon o medijima (2004, 2011, 2013). *Narodne novine*, 59/2004., 84/2011., 81/2013. Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (23.3.2018.).
50. Zrilić, S. (2008). Povezanost konzumacijskih navika srednjoškolaca i školskih izostanaka. *Pedagoška istraživanja*, 5 (2), 167-184.

Silva Capurso

Croatian Radiotelevision, Zagreb

General Hospital Dubrovnik

Polyclinic for children and youth mental health safety

ALCOHOL DRINKING MOTIVATION AND HABITS OF ADOLESCENTS IN THE CITY OF DUBROVNIK

ABSTRACT

Adolescent alcohol use is one of the biggest public health problems of youth worldwide. Studies conducted in the Republic of Croatia confirm a high prevalence of this phenomenon in high school students with the data showing that almost 92% of young people under the age of 16 have tried some of the alcoholic beverages. The aim of this study was to examine the prevalence of beer and spirit drinking among high school students according to gender, type of school, and beer drinking of people closely related to them. The study also explored high school students' motivation for beer drinking and differences in motivation between genders. The study included 789 students from 2nd and 3rd grades of high schools in Dubrovnik. The results showed that 92% of students have tried alcohol at least once. A higher percentage of male students consumed beer and wine than female students, and when it came to hard liquor, female students drank an equal amount of hard liquor as male students. The students in vocational schools, particularly in three-year programs consume more alcohol than the students from grammar schools. The study showed a correlation between adolescent drinking and drinking habits of people close to them, in particular partners and close friends. The study also showed the link between adolescent drinking and parents' beer drinking. The most common motivation for drinking beer in adolescents is having fun and relaxing from everyday worries. They drink beer when they feel happy or bored as beer drinking increases their good mood and contributes to feeling relaxed. This study results indicate the need for implementing science-based alcohol use prevention programs and programs of high school students' mental health promotion. The importance of involving parents in prevention programs, the role of the community in promoting healthy lifestyles and organizing ways of constructive leisure and fun for young people are also emphasized.

Key words: *adolescents; alcoholic drinks; beer; drinking; motivation*



Međunarodna licenca / International License:

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.